

Inhoud

Inleiding	7
<i>Gundula Ludwig</i>	
Judith Butler en Queer Politics	13
1. Inleiding	15
2. Een ethisch imperatief: biografische schets	18
3. De constructie van het geslacht	23
4. Heteroseksuele matrix en performativiteit	30
5. Receptie van Butlers werk	37
6. Queer Politics	42
7. Politieke ethiek	49
<i>Martin Birkner en Robert Foltin</i>	
Toni Negri en de theorie en praktijk van het (post-)operaïsme	53
1. Inleiding	55
2. Autonome arbeidersstrijd en de crisis van het keynesianisme (1959 – 1973)	59
3. Italië in opstand: de groep Autonomia Operaia in de jaren zeventig	67
4. Spinoza in Parijs: het ontstaan van het ‘post-operaïsme’ in de jaren tachtig	74
5. In het nieuwe millennium: Empire, Multitude en Commonwealth	80
6. Epiloog: verzet, opstand en constituerende macht	92
<i>Erik Vogt</i>	
Slavoj Žižeks neo-leninistische politiek	95
1. Inleiding	97
2. Biografische noot	99
3. Ideologiekritiek: maatschappelijk symptoom, fantasma en antisemitisme	100
4. Klassenstrijd en de Daad	110
5. Kritiek op het multiculturalisme	118

6. Voorbij het multiculturalisme: kritiek op de democratie	123
7. Dictatuur van het proletariaat	128
8. Afsluitend	135
Literatuur	136
Over de auteurs en redacteurs	141

Inleiding

Bart van der Steen en Leendert van Hoogenhuijze

Judith Butler, Antonio (Toni) Negri en Slavoj Žižek zijn zonder twijfel drie van de bekendste en belangrijkste linkse denkers van dit moment. Als geen ander hebben ze hun stempel gedrukt op het hedendaagse (radicaal linkse) denken over de maatschappij. Hun werk is echter niet altijd even toegankelijk en vereist vaak nogal wat voorkennis. Hierdoor dreigt hun werk eenzelfde plaats in te nemen als Marx' *Kapitaal* in de negentiende en twintigste eeuw: het is van grote invloed, maar slechts weinigen hebben de teksten écht gelezen of doorgrond. Dit boek heeft als doel de belangrijkste ideeën van Butler, Negri en Žižek te verklaren en toegankelijk te maken voor een breed publiek. De bijdragen zijn zo geschreven dat er geen bijzondere voorkennis wordt vereist.

De bovengenoemde filosofen zijn zo belangrijk omdat ze alle drie centrale linkse dogma's en vanzelfsprekendheden ter discussie hebben gesteld. Butler deed dat op het gebied van feminisme/gender-politics, Negri op het gebied van arbeid en globalisering, en Žižek op het gebied van ideologie/bewustzijn. Hun werk heeft daardoor heel wat stof doen opwaaien.

Butler zette begin jaren negentig de feministische beweging op zijn kop met haar boek *Gender Trouble* (1990). Het boek luidde de ommekeer in van feminisme en homo-activisme naar *queer politics*. Butler pleit niet zozeer voor de emancipatie van bepaalde groepen zoals vrouwen en homo's, maar juist voor het ondermijnen van deze begrippen. Want juist de indeling van mensen in hokjes als vrouw of man, homo of hetero, maakt seksistische discriminatie en onderdrukking mogelijk. Haar doel is daarom het uitdagen en ter discussie stellen van dergelijke begrippen. Het boek leidde tot heftige discussies onder feministen.

Negri geldt als een van de belangrijkste ideologen van de globaliseringsbeweging. Hij verwierf grote bekendheid met het boek *Empire* (2000), dat hij samen met Michael Hardt schreef. Volgens Negri heeft (het idee van) de blanke en mannelijke arbeidersklasse plaatsgemaakt voor de *multitude*. De multitude is een kleurrijk en bont geheel van jongeren, migranten en flexwerkers, dat vooral leeft van tijdelijke,

Judith Butler
en Queer Politics

1. Inleiding

Waarschijnlijk heeft niemand het feminisme en het denken over politiek de laatste dertig jaar zo sterk beïnvloed als Judith Butler. In de vroege jaren negentig verrichtte zij baanbrekend werk met haar radicale deconstructie van geslacht en de binaire geslachtsordening. Volgens haar is het idee dat er maar twee (natuurlijke) geslachten zijn, het vrouwelijke en het mannelijke, een constructie: een gevolg van gewelds- en machtsverhoudingen. Hierdoor komt zij niet alleen tot een geheel nieuw begrip van macht. Als consequentie daarvan formuleert zij ook een geheel andere opvatting over wat politiek handelen zou moeten zijn.

Macht, zo laat Butler op indrukwekkende wijze zien, is niet iets wat zich tegen subjecten richt, die zelf buiten die machtsverhoudingen bestaan. Het is dus niet zo dat mensen een kern hebben, die al bestaat vóórdat zij door machtsverhoudingen beïnvloed worden. In plaats daarvan zijn de wijzen waarop subjecten (individuen) ‘zijn’ – het feit dat zij vrouw of man, lesbisch/homoseksueel of heteroseksueel ‘zijn’ – zelf al een gevolg van machtsverhoudingen. Mensen worden gevormd door de bestaande machtsverhoudingen, er bestaat niets daarbuiten. Hieruit concludeert Butler dat politieke bewegingen de vraag moeten stellen *hoe* mensen gevormd worden en welke vormen van ‘zijn’ geaccepteerd en erkend worden, en welke niet. Doen zij dit niet, dan blijft het emancipatorische potentieel van deze bewegingen beperkt: beperkt omdat ze de zaak niet bij de wortel vatten, niet naar de kern van de zaak gaan.

Bewegingen die zich inzetten voor gelijke rechten van bijvoorbeeld vrouwen, nemen een gedeelde identiteit – in dit geval ‘de’ gedeelde identiteit van ‘de’ vrouwen – tot uitgangspunt. Butler daarentegen propageert ‘post-identitaire’ vormen van politiek. Zij bedoelt daarmee politiek handelen dat niet uitgaat van gefixeerde identiteiten – zoals die van ‘de’ ‘vrouw’, ‘man’, ‘lesbienne’, ‘homoseksueel’, ‘heteroseksueel’ etc. – maar deze identiteiten juist ter discussie stelt. Met dit idee heeft Butler een doorslaggevende rol gespeeld in de ontwikkeling van de zogenaamde queer-beweging die begin jaren negentig in de VS opkwam en iets later ook in Europa haar opwachting maakte. Uitgaande van de deconstructie van identiteiten zoals voorgesteld door Butler, stellen queer-activisten